

ADMISIBILITATEA INTERPRETĂRILOR EXTENSIVE ŞI RESTRICTIVE ÎN PROCESUL APLICĂRII DREPTULUI

Alexandru CUZNEŢOV,
doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)

REZUMAT

De multe ori, cunoaşterea voinţei reale a legiuitorului este un lucru foarte complicat. Uneori, chiar imposibil: sunt convingătoare atât viziunile unora, cât şi viziunile altora. În asemenea contradicţii existente, se cere explicarea normei prin admisibilitatea interpretării ei extensive şi restrictive în procesul aplicării dreptului.

Cuvinte-cheie: admisibilitatea interpretării, interpretarea extensivă, interpretarea restrictivă, aplicarea dreptului, stat de drept, proces de aplicare a dreptului, realizarea dreptului.

SUMMARY

Often knowing the real intention of the legislature is very complicated. Sometimes this is impossible: some visions are so compelling as well as the visions of others. In such contradictions, it is necessary to explain the admissibility rule her extensive and restrictive interpretation of the law enforcement.

Key-words: admissibility interpretation, the broad interpretation, the restrictive interpretation, application of law, rule of law, law enforcement process, the realization of the right.

Interpretarea normelor juridice urmăreşte întotdeauna scopul definirii sensului veridic al normei, a aceluia pe care l-a avut în vedere legiuitorul. Deoarece legiuitorul formulează cerinţele sale prin intermediul termenilor-simboluri şi construcţiilor verbale, expunerea voinţei sale nu poate să coincidă cu conţinutul real al normei. Aceasta poate să se întâmple fie din cauza neatenţiei legiuitorului, fie din neglijenţa în expunerea gândurilor sale, sau chiar din lipsa în limbaj şi în tehnica legislativă a termenilor şi construcţiilor necesare. În drept, cazuri de neconcordanţă între sensul real şi cel nemijlocit nu este un fenomen frecvent. Mai des pot fi întâlnite presupuneri privind existenţa lor, din care cauză şi se explică diversele definiţii atât ale interpretării extensive, cât şi ale celei restrictive[1].

Baza pentru evidenţierea acestor tipuri indică, de obicei, „volumul" interpretării, unde se formează impresia că după „volum" este admisibilă interpretarea largă sau restrânsă a sensului, care se stabileşte în urma folosirii mijloacelor corespunzătoare interpretării. Situaţie ce reprezintă o eroare. Norma juridică se interpretează pe larg sau mai restrâns decât sensul ei nemijlocit, dar obligatoriu, în corespundere cu ceea ce se regăseşte în finalul explicaţiei conţinutului veridic al normei.

În literatura juridică rusă, se întâlnesc opinii (Ia.M. Brainin, N.N. Poleanski, A.S. Şleapocinik) privind existenţa deosebirilor între noţiunile: interpretarea „pe larg" şi interpretarea „extensivă". Ei remarcă că sensul interpretării pe larg reprezintă acea interpretare, care se răsfrânge asupra cazurilor ce nu sunt reglementate de sensul legii, iar interpretarea extensivă reprezintă aplicarea legii la cazurile ce sunt prevăzute de sensul legii[2]. Însă nu se poate vorbi despre nici o interpretare în cazurile când are loc aplicarea sau când nu se aplică normele juridice faţă de împrejurările corespunzătoare. Interpretarea reprezintă întotdeauna explicarea sensului veridic al normei.

Totodată, în literatura rusă găsim şi sugestii privind inoportunitatea existenţei interpretării extensive şi restrictive. Astfel, profesorul P.E. Nedbailo susţine că interpretările extensive şi cele restrictive nu produc nici o schimbare în sensul real al normei[3]. Dar, concomitent, găsim în lucrarea lui: „...interpretarea extensivă şi cea restrictivă poate avea loc şi în acele cazuri când sensul nemijlocit al normei expune corect sensul ei real, însă acţiunea normei, în această situaţie, se extinde sau se limitează din cauza modificării împrejurărilor ...". În acelaşi timp, P.E. Nedbailo face o critică corectă poziţiei acelor autori care propun ca, la interpretare, sensul legii să fie adus până la momentul necesar, dictat de conştiinţa juridică. Autorul respinge direct formula „condiţii noi – sens nou al legii"[4].

Acestea fiind expuse, am vrea să facem o remarcă referitor la două circumstanţe. În primul rând, autorii sunt disponibili să identifice interpretarea extensivă şi cea restrictivă cu respectiva aplicare a dreptului. În al doilea rând, ei sunt de acord cu interdicţia dată organelor de aplicare a dreptului de a interpreta, iar aplicarea să fie făcută exact cum prevede legea, fără vreo abatere. Dar, în acest caz, nu trebuie să amestecăm ceea ce există cu ceea ce trebuie de făcut. În toate timpurile, realitatea obiectivă a demonstrat că, deşi legiuitorul nu tinde spre a-şi exprima voinţa în textul legii, aceasta nu întotdeauna îi reuşea[5]. Considerent din care, mai ales că practica demonstrează masiv necorespunderea normei juridice cu realitatea obiectivă, este necesar să se facă alegerea între două rele: sau de a activa mai departe nemijlocit după „buchia" legii, sau de a permite folosirea interpretării extensive sau restrictive.

Adepţii pentru interzicerea folosirii interpretării extensive şi restrictive sunt criminaliştii. Ei susţin opinia că aceste interpretări pot naşte nihilismul faţă de lege, pot duce la întărirea nefondată a represiunilor etc. Unul dintre autorii critici ai unei asemenea poziţii este profesorul Ia.M. Brainin: „...greşeala savanţilor, care sunt împotriva folosirii interpretării extensive şi restrictive, constă în faptul că aceste interpretări, după părerea lor, modifică volumul acţiunii normei juridice, ceea ce înseamnă încălcarea voinţei legiuitorului". În continuare, acelaşi autor susţine că interpretarea incorectă sau aplicarea incorectă a legii nu pot servi drept temei pentru a o nega principial. Dacă în legislaţia penală interpretările extensivă şi restrictivă, într-adevăr, nu trebuie de folosit pe larg, atunci în celelalte ramuri de drept ele trebuie să capete o mai mare amploare[6].

Printre savanţii ruşi, care susţin interpretarea extensivă şi restrictivă, întotdeauna persistă părerea că asemenea interpretare nu este totuşi fără limită. Încă, până astăzi, nu sunt stabilite anumite criterii privind accesibilitatea sau inaccesibilitatea interpretării date faţă de categoriile normelor juridice.

Reprezentanţii disciplinelor ramurale stabilesc ei înşişi normele asupra cărora este posibil a folosi interpretarea şi asupra cărora nu este posibil. De exemplu, P.S. Elkind, referindu-se la norma din legislaţia penală, remarcă: „...textul normei ce nemijlocit reprezintă conţinutul ei poate fi interpretat numai adecvat"[7].

Profesorul A.S. Pigolkin a încercat să identifice în forme generale limitele utilizării interpretării extensive şi restrictive. Din punctul său de vedere, în nici un caz nu se admite limitarea interpretării dreptului şi libertăţilor, stabilite de către stat pentru cetăţenii săi, inclusiv legile ce micşorează sau lichidează complet responsabilitatea. Nu pot fi supuse interpretării extensive normele ce reprezintă excepţie de la regula de bază, deoarece asemenea excepţii trebuie întotdeauna să fie formulate concret, corect şi clar.

În sfârşit, nu trebuie de interpretat nici extensiv şi nici restrictiv sancţiunile normei juridice, deoarece sancţiunea urmează să fie expusă coerent şi clar, să nu permită nici o îndoială privind conţinutul său[8].

Ţinând seama de cele menţionate *supra*, am vrea să relevăm că nici o părere, din punctul nostru de vedere, nu poate fi acceptabilă, din următoarele considerente:

1. Statul de drept stabileşte drepturile şi libertăţile indivizilor reieşind din legităţile obiective ale coraportului dintre interesele personale şi cele sociale. Conducându-se nemijlocit de sensul normei, cunoscând din start că ea nu se expune voinţei reale a legiuitorului, aceasta ar însemna atentarea la interesul social.

2. Umanismul dreptului nu are nimic comun cu „iertarea" delicvenţilor. De aceea, în cazurile când voinţa reală a legiuitorului este îndreptată spre uşurarea sau înlăturarea responsabilităţii, ea nu se răsfrânge asupra anumitor persoane, cu toate că formularea textuală le-ar permite să spere la aceasta, norma trebuie interpretată restrictiv.

3. Excepţia de la regula generală poate fi interpretată extinctiv şi restrictiv în legătură cu situaţiile exclusive.

4. Sancţiunile în raporturile examinate cu nimic nu se deosebesc de orice alt element al normei. Mai mult, incertitudinea ipotezei şi a dispoziţiei generează, de multe ori, urmări negative.

5. Cerinţa lizibilă şi clară a expunerii se referă nu doar la sancţiuni sau excepţii de la regulile generale, dar priveşte în aceeaşi măsură toate normele juridice. Inexactităţile au loc, cum a fost menţionat, nu din vina legiuitorului.

În aşa fel, în toate condiţiile, este necesară stabilirea şi administrarea acţiunilor sale în corespundere cu voinţa legiuitorului, nu însă invers. Fiind stabilită posibilitatea folosirii interpretării extensive şi restrictive, anumite limitări nu pot exista. Întotdeauna trebuie să fie stabilit, iar în unele cazuri speciale, conţinutul real al cerinţelor dreptului. Uneori, fără a dispune de anumite cunoştinţe, se poate observa deosebirea dintre sensul normei şi formularea nemijlocită, iar alteori, pentru convingere, trebuie aplicate toate metodele de interpretare. Astfel, în exemplul clasic, în care legiuitorul interzice bigamia, este clar că el interzice şi căsătoria triplă.

După cum se observă, cunoaşterea voinţei reale a legiuitorului este un lucru foarte complicat, uneori, este chiar imposibil: sunt convingătoare atât viziunile unora, cât şi viziunile altora. În asemenea contradicţii, se cere explicarea normei din punctul autenticităţii sau oficial.

Şi numai atunci când o asemenea interpretare lipseşte, iar însuşi aplicantul dreptului nu este convins de existenţa altui sens, în afară de cel nemijlocit, se consideră că textul normei juridice reflectă corect voinţa legiuitorului. Această prezumţie, când sunt admisibile interpretările extensivă şi restrictivă, după părerea noastră, poate fi combătută.

Note:

[1] Лазарев В.В., *Применение советского права,* Татполиграф, Казань, 1972, с.75.

[2] Брайнин Я.М., *Уголовный закон и его применение,* Юрид.лит., Москва, 1967, с.238.

[3] Недбайло П.Е., *Применение советских правовых норм*, Юрид.лит., Москва, 1960, с.436.

[4] *Ibidem*, p.442-444.

[5] Унковский М.А., *О неясности законодательства, как общественным бедствиям,* Санкт-Петербург, 1913, с. 6; Лазарев В.В., *op.cit.,* p.79.

[6] Брайнин Я.М., *op.cit.*, p.234.

[7] Элькинд П.С., *Толкование и применение норм уголовно-процессуального права*, Юрид.лит., Москва, 1967, с.133.

[8] Пиголкин А.С., *Нормы советского права и их истолкование*, Ленинград, 1962, с.113, 114.